

Володимир ЛЕНЧЕНКО (Київ)

СТОЛИЦЯ ГЕТЬМАНЩИНИ ГЛУХІВ ЗА ПЛАНАМИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

Плани міст, фортець, сільських поселень України ХVІІ–ХVІІІ ст. належать до комплексних археографічних джерел. На деяких планах поряд із відображенням топографічної й містобудівної ситуації, оборонних, культових, житлових та інших споруд вміщено позначення дворів та земельних ділянок, вказуються імена їхніх власників.

До таких документів належать 2 плани міста Глухова, що у ХVІІІ ст. було столицею Гетьманщини (нині районний центр Чернігівської області):

1) План Глухівської фортеці 1746 р. (зберігається у Російському державному історичному архіві у Санкт-Петербурзі (далі – РДІА))¹;

2) План Глухова, без дати, ймовірно, 1765 р. (зберігається у Російському державному військово-історичному архіві у Москві (далі – РДВІА))². Згадані плани публікувалися у низці фахових видань як ілюстрації, без докладних описів і коментарів³. Публікуючи археографічні описи згаданих планів, нагадаємо історію міста Глухова.

Глухів виник на берегах невеликої річки Есмань (впадає в річку Клевань, притоку ріки Снов, басейн Десни) на давньому торговому шляху між Західною та Північно-східною Європою. На території та в околицях нинішнього Глухова археологічними дослідженнями виявлено поселення і пам'ятки доби неоліту, бронзи, заліза, скіфської, зарубинецької, черняхівської та інших культур, селища слов'ян-сіверян.

Глухів входив до Новгород-Сіверського князівства Чернігівської землі. Місто неодноразово згадується у “Літописі Руському”, зокрема під 1239 р., коли після захоплення Чернігова ордами Батия до Глухова був засланий чернігівський єпископ Порфирій. Згодом місто входило до Литовської держави. За володіння Глуховом, розташованим на литовсько-московському пограниччі, довго змагалися Московська та Польсько-Литовська держави.

¹ Російський державний історичний архів у Санкт-Петербурзі. – Ф. 1399. – Оп. 1. – № 840 (“План Глуховской крепости с проектом, 1746 году”).

² Російський державний військово-історичний архів у Москві. – Ф. 418. – Оп. 1. – № 605 (“План города Глухова”. Без дати, ймовірно, 1765 р.).

³ Цапенко М. П. Архитектура Левобережной Украины ХVІІ–ХVІІІ веков. – М., 1967. – С. 55; Вечерський В. Спадщина містобудування України. – К., 2003. – С. 295.

За Деулінським перемир'ям 1618 р. Глухів відійшов до Речі Посполитої, перебував у складі Сіверського князівства, іменувався Новим Острогом, мав магдебурзьке право.

Після Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького Глухів, за описом 1654 р., був сотенним містом Ніжинського полку. В січні 1664 р. місто витримало багатотижневу облогу військ короля Яна-Казимира, було зруйноване, згодом відбудоване.

Московський уряд, проводячи політику знищення автономії Української козацької держави та її столиці Чигирин, 1669 р. проголосив у Глухові гетьманом Малої Росії Дем'яна Многогрішного, уклав Глухівські статті, що визнавали обмежену автономію України у складі Московської держави. На резиденцію гетьманів Малої Росії призначено місто Батурин, де згодом розташовувалися резиденції гетьманів Дем'яна Многогрішного (1669–1672), Івана Самойловича (1672–1687) та Івана Мазепи (1687–1708). За часів І. Мазепи Глухів став одним із провідних центрів Гетьманщини з виробництва гармат, виготовлення пороху, дзвонів, сільськогосподарського реманенту, побутового посуду, кахлів тощо.

Після переходу в розпал Північної війни гетьмана І. Мазепи на бік шведського короля Карла XII та знищення Батурина 5 листопада 1708 р. російськими військами князя О. Меншикова гетьманську резиденцію за наказом царя Петра I перенесено до Глухова, ближче до московського кордону.

Упродовж 1708–1722 рр. у Глухові розташовувалась резиденція гетьмана Івана Скоропадського, а в 1722–1724 рр. – наказного гетьмана Павла Полуботка. Після його загибелі у казематах петербурзької Петропавлівської фортеці гетьманство у Малій Росії було скасоване й замінене Малоросійською колегією, що розташовувалась у Глухові.

Гетьманство у Малій Росії було відновлено за імператриці Анни Іоанівни 1727 р., коли на гетьмана призначено колишнього миргородського полковника і наказного гетьмана, сподвижника гетьмана І. Мазепи Данила Апостола. За часи свого правління (1727–1734) Д. Апостол провів ряд реформ, спрямованих на утвердження автономії Гетьманщини у складі Російської імперії.

По смерті Д. Апостола гетьманство у Малій Росії тривалий час не повнювалося, його замінили Правлінням гетьманського уряду, де верховодили російські намісники, а згодом Тасмною канцелярією на чолі з фаворитами імператриці Біронами.

Проте прагнення українського суспільства до автономії викоринити не вдалося. Гетьманство у Малій Росії було відновлено за правління імператриці Єлизавети Петрівни, яка посіла трон після палацового перевороту 1741 р., а до кола її фаворитів ввійшли брати Розумовські – Олексій Григорович (1709–1771) та Кирило Григорович (1729–1803), які походили із сім'ї козаків Розумів із села Лемеші біля міста Козелець, що було адміністративним центром Київського полку⁴.

⁴ Про родину Розумовських див.: *Васильчиков А. А. Семейство Разумовских.* – СПб., 1880–1894. – Т. 1–5.

Під час урочистої подорожі в Україну до Києва імператриці Єлизавети Петрівни влітку 1744 р., ініційованої графом Олексієм Розумовським (був активним учасником палацового перевороту 1741 р.), козацька старшина на шляху кортежу імператриці зверталася до неї з уклінними проханнями про відновлення гетьманства у Малій Росії, маючи на думці висунути на посаду гетьмана Кирила Розумовського, молодшого брата фаворита імператриці.

К. Розумовський, користуючись опікою і протегуванням імператриці та брата, упродовж 1743–1746 рр. вчився в кращих університетах Європи (зокрема, у Кенігсберзі у великого математика академіка Леонарда Ейлера).

Після повернення до Петербурга К. Розумовський, маючи титул графа, був призначений камергером імператриці, президентом Санкт-Петербурзької Академії наук, командиром лейб-гвардії Ізмайловського полку, одружений із племінницею імператриці князівною Катериною Нарішкіною, згодом відзначений вищими орденами імперії.

1747 р. видано грамоту імператриці про відновлення гетьманства у Малій Росії, а 24 квітня 1750 р. – укази про призначення та “вибори вільними голосами” у Глухові гетьмана Кирила Розумовського. Повний титул гетьмана згодом був таким: “Його ясновельможність, її імператорської величності Малої Росії й обох боків Дніпра та військ Запорозьких гетьман, дійсний камергер, імператорської Санкт-Петербурзької Академії наук президент, лейб-гвардії Ізмайловського полку підполковник і обох російських імператорських орденів святих Апостола Андрія та Олександра Невського, а також польського Білого Орла і гольштинського Святої Анни кавалер, Російської імперії граф”. На резиденцію гетьмана призначено місто Батурин, проте через його запустіння й занедбаність вона залишилась у Глухові.

1752 р. за поданням К. Розумовського була створена “Експедиція з будівництва міст Глухова і Батурина”, що займалася будівельними справами обох гетьманських столиць.

Згодом К. Розумовський розпочав реформування адміністративного устрою, судочинства, фінансів, торгівлі, війська Гетьманщини. Він підносив станові привілеї козацької старшини, що перетворювалася на шляхетство і мала урівнятися в правах з російським дворянством, протегував українським правникам, літераторам, мистцям, композиторам, співакам.

Українська козацька старшина, підтримуючи гетьмана, висунула проект перетворення Малоросії в автономне утворення у складі Російської імперії на зразок герцогства зі спадковою владою роду Розумовських.

Це викликало рішучий спротив імператриці Катерини II, яка плекала плани знищення гетьманства в Україні, “аби сама назва гетьманів зникла, не те щоб якусь особу вибирали на цей уряд”. Гетьмана відкликали до Петербурга, а 10 листопада 1764 р. проголошено маніфест імператриці, в якому повідомлялося, що К. Розумовський добровільно зрікся гетьманства задля “користі народу”.

Тим же маніфестом поновлено Малоросійську колегію у Глухові, а президентом колегії та генерал-губернатором Малоросії призначено цар-

ського сановника графа Петра Рум'янцева (згодом генерал-фельдмаршал Рум'янцев-Задунайський). До складу Малоросійської колегії були включені недавні генеральні старшини гетьманської адміністрації К. Розумовського. Ознайомившись із справами, П. Рум'янцев наказав Малоросійській колегії провести Генеральний опис Малоросії, що й було виконано упродовж 1765–1768 рр.

* * *

План Глухівської фортеці 1746 р. складено за рік до виходу указу імператриці Єлизавети Петрівни про відновлення гетьманства у Малій Росії. У плані намічено заходи з реконструкції і впорядкування історичного центру міста в межах Глухівської фортеці.

Як свідчить план, на той час місто мало архаїчне розпланування з численними звивистими вуличками й провулками, що окреслювали своєрідні квартали, щільно забудовані громадськими й приватними дворами, житловими будинками й господарськими спорудами. На плані позначено 5 міських воріт (Київські, Московські, Путивльські, Білополівські, Михайлівські), вартівні біля воріт, Успенський дівочий монастир, 9 церков (8 мурованих, 1 дерев'яна), гетьманський двір, військову і гарнізонну канцелярії, муровані погребі-скарбниці, торгові ряди, крамниці, інші будівлі.

В експлікації до плану вказано найменування цих об'єктів, а в окремому списку ("Опись") – перелік ділянок, дворів, споруд, що підлягали знесенню, вказано їхніх власників.

На кресленнику та в "Опису" позначені двори бунчукових і значкових товаришів, писарів Генеральної військової канцелярії, козаків, козацьких і солдатських вдів, міщан, ремісників, офіцерів і солдатів Глухівського гарнізону, серед них двори відомих діячів доби Гетьманщини: Костянтина Острозького (був "господарем" (управителем) мастностей гетьманів І. Скоропадського та Д. Апостола), Генеральної військової канцелярії судді Федора Лисенка, канцеляристів Генеральної військової канцелярії Василя Кулябки, Василя Туровського, Якіма Максимовича, Максима Гжибовського, Голяховського, Андрія Безбородька, бунчукових товаришів Дем'яна Оболонського, Павла Піроцького, Андрія Маркова (Марковича), артилерійського осавула Семена Карпеченка (Карпеки), генерала Єфима Рагужинського, коменданта Глухівського гарнізону підполковника Івана Делямура, канцеляриста Міністерської канцелярії Василя Васильєва і навіть такої екзотичної особи, як малоросійського ката Кіндрата Брагарника.

Реалізувати цей план, що передбачав знесення близько 200 дворів, не вдалося. Катастрофічна пожежа, що сталася у Глухові 27 травня 1748 р., дощенту знищила забудову центральної частини міста. Стихійне лихо чи навмисний підпал загальмували реалізацію указів імператриці про обрання К. Розумовського гетьманом Малої Росії. Адже в Глухові не вціліло жодної споруди, придатної для розташування апартаментів гетьмана та офіційних установ. Погорільцям, зайнятим відбудовою своїх садиб, було не до елекційних уро-

чистостей. Тож К. Розумовський жив певний час із сім'єю у Петербурзі, а в Глухові його доручення виконували козацькі старшини – генеральний суддя Федір Лисенко, генеральний підскарбій Михайло Скоропадський, генеральний хорунжий Михайло Ханенко, генеральний обозний Яків Оболонський.

Невдовзі після пожежі Сенат відрядив із Москви до Глухова архітектурного гізеля (учня й помічника архітектора) Івана Мергасова, який склав фіксаційний план центральної частини міста, що вигоріла. Планом було передбачено заходи з перепланування забудови міста на засадах регулярності, спрямлення й розширення вулиць, зокрема прокладання прямої широкої вулиці від Київських до Московських воріт⁵.

Відбудова Глухова йшла порівняно швидко, і в середині липня 1751 р. К. Розумовський прибув з великим почтом і сім'єю до Глухова, де й відбулися пишні елекційні урочистості з нагоди обрання його гетьманом. К. Розумовський жив з родиною у дерев'яному палаці, спорудженому у глухівському пригороді Веригіне за зразком палацу Єлизавети Петрівни у селі Перово під Москвою. Такий самий палац було збудовано 1744 р. до приїзду імператриці у Києві (нині Маріїнський палац).

* * *

Другий план Глухова, який тут розглядаємо, не датований, складений, ймовірно, 1765 р. під час Генерального опису Малоросії 1765–1768 рр. Про це свідчить, зокрема, певний схематизм та інвентарний зміст плану, що завізований одним з організаторів перепису обер-квартирмейстером Магнусом фон Ренне.

План складається з двох аркушів. На верхній половині аркуша подано план центральної частини міста в межах фортеці, що перепланована після пожежі 1748 р. та щільно забудована громадськими і приватними дворами й спорудами. Усі об'єкти пронумеровані. На другій половині аркуша вміщено таблицю “Опису”, що включає №№ об'єктів, вказує їхні назви, соціальний стан, посаду, ім'я, прізвище власника, характеристики двору чи споруди (“новий”, “старий”), тип та матеріал огорож тощо.

Список є важливим джерелом, що конкретизує, зокрема, розташування дворів колишніх посадовців гетьманської адміністрації К. Розумовського (серед них є особи, які згадуються в описі до плану Глухова 1746 р.). На кресленику під № 151 позначено двір генерального підскарбія Якова Марковича, під № 87 – двір канцеляриста Земського суду Василя Подольського (такі суди започатковано реформами системи судочинства Гетьманщини, запровадженими К. Розумовським). Під № 48 бачимо двір козацької вдови Марини Толстої, в сім'ї якої 1750 р. народився майбутній великий композитор України та Росії Дмитро Бортнянський.

Плани Глухова, розглянуті у цій статті, несуть важливу інформацію про містобудівний та архітектурний устрій гетьманської столиці, склад її мешканців. Документи прислужаться дослідникам історії та культури України.

⁵ *Вечерський В.* Спадщина містобудування України. – С. 284–309.

Тексти передаються згідно з дипломатичним методом, проставлено розділові знаки, відокремлено прийменники, збережено титловані слова, окремі звороти й літери, характерні для російського та українського правопису XVIII ст. Непрочитані слова та літери позначені скороченням [нерозб.].

Д О Д А Т О К

РДА. – Ф. 1399. – Оп. 1. – № 840. – План Глухівської фортеці, 1746 р. “План Глуховской крепости с проектом, 1746 году”. Завізовано: “Сочинил и свидетельствовал инженер-прапорщик Иван Меншой Лукомский”. За рамкою: “Копировал ученик Федор Шишкин”.

Проектно-фіксаційний план Глухівської фортеці, передбачав реконструкцію земляних укріплень фортеці, знесення дворів, садиб, будівель, споруд, прилеглих до укріплень (всередині та зовні фортеці). Нанесено лінії перетину профілів валів і ровів (додавалися до плану).

М. 10 саж. в 1 дм [1: 840]. Лінійний масштаб у сажнях (80 саж.).

Туш, перо, акварель. Позначено орієнтацію. Рельєф показано штриховкою та відмивкою.

На плані та в “Описи” позначено № садиб, дворів, земельних ділянок, що підлягали знесенню, вказано соціальний стан, посади, звання, імена та прізвища власників.

Пояснювальні написи (в картуші):

“Надпись.

А. Глуховская крепость.

В. Успенский девичий монастырь.

С. В монастыре соборная церковь Успения Пресвятыя Бдѣы.

Д. В манастыре трапезная церковь.

Е. Церковь Чудотворца Николая.

Ф. Церковь Святыя мученицы Анастасии.

Г. Церковь соборная Великомученицы Варвары.

Н. Старая соборная церковь Стыя Великомученицы Варвары.

І. Церковь Архистратига Михаила.

К. Церковь за городом Воскресения Господня.

Л. Гетманской дом и Войсковая канцелярия.

М. Глуховская гарнизонная канцелярия.

Н. Каменные погреба з денежною казною.

О. Гетманская кладовая каменная палатка.

Р. При церкви Архистратига Михаила каменные ворота, в которых и келья.

Q. Ряды и лавки.

R. При воротах караульни.

S. Киевские ворота.

T. Путивльские ворота.

U. Московские ворота.

V. Белополовские ворота.

W. Михайловские ворота.

Z. Гребля.

X. Острог.

У. Гсѣрвы млины.

a. В бастионе пороховые погреба.

b. Выходы и провалины на валу.

c. Вновь проектированные в бастионах пороховые погреба.

d. Вновь проектированные ворота.

f. Вновь как надлежит быть вычерчено, которые пороховые погреба под литерою “q” назначены, оные делать в куртинах, а не в бастионах.

Желтыми линиями значит проект, учиненный инженер-капитан порутчиком Менцелиусом, а красными линиями проект значит, как по мнению моему быть надлежит, по довольному осмотру и знанию оной Глуховской крепости”.

Інші написи: “река Јесмань”, “дорога к Киеву”, “дорога в Москву”, “дорога в Путивль”.

“Опис” публікується вперше.

Опись

всех строений партикулярным дворам, которые по проекту сломать надлежит:

№	Внутри крепости
1.	Дворы казака Костентина Острожского
2.	Огород протопопа Алексея Галяховского
3.	Двор Глуховского гарнизона солдата Никанора Сукина
4.	Двор Глуховского гарнизона барабанщика Евсии
5.	Двор мещанина Беребиля
6.	Двор попа Симона Вербицкого
7.	Канцелярия Глуховского протопопского правления
8.	Двор ратушного писаря Григория Катимьева
9.	Двор мещанина Федора Остроженка
10.	Двор малороссийского ката Кондрата Брагарника
11.	Двор вдовы мещанки Авдотьи Волощиховой
12.	Двор Войсковой генеральной канцелярии судьи Федора Лысенка
13.	Двор мещанина Демьяна Макарова
14.	Двор господина генерала Ефима Павловича Рагужинского
15.	Двор мещанина Дмитрия Кривца
16.	Двор малороссийского кухаря Алексея Глухова
17.	Двор казака Ивана Лещенка
18.	Двор глуховского гарнизонного ротного писаря Ивана Горбацкого
19.	Двор великороссийского купца Никифора Баровского
20.	Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Василия Кулябки
21.	Двор мещанина Григория Александрова
22.	Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Василия Туровского
23.	Двор [нерозб.] от Войсковой генеральной канцелярии для членов
24.	Двор мещанки вдовы Анисьи Квасыйчки
25.	Двор старосты Николая
26.	Двор мещанина Ивана Давыденка
27.	Двор Войсковой генеральной канцелярии литаврщика Корнея Довбыщина
28.	Двор мещанина Семена Ткача

29.	Двор мещанина Ильи Кийтицкова
30.	Двор Малороссийского артиллерийского писаря Ивана Моугацкого
31.	Двор Троицкого попа Аврама Мицовского
32.	Двор мещанина Якова Блавацкого
33.	Двор мещанина Анисима Городничего
34.	Двор мещанина Андрея Левченка
35.	Двор городничего Леонтия Карандеенка
36.	Двор мещанина Якова Шапошника
37.	Двор Петропавловского монастыря
38.	Двор кравецкого цехмистра Леонтия Яковенка
39.	Двор Войсковой генеральной канцелярии судебного писаря
40.	Двор мещанина Ивана Рыжева
41.	Двор Гамалеевского монастыря
42.	Двор казака Андрея Кр[нерозб.]ва
43.	Двор кандуктора Романа Яценка
44.	Двор мещанина Степана Макушенка
45.	Двор мещанки вдовы Авдотьи Ретички
46.	Двор Анастасьевской попадьи Мокиевской
47.	Шпиталь оной же церкви Настасьевской
48.	Школа церкви Настасьевской
49.	Двор Троецкого попа Павла Андреева
50.	Двор попа Максима Гриневского
51.	Двор мещанина Матфея Шапошникова
52.	Двор мещанина Гаврилы Яценка
53.	Двор мещанина Алексея Остапенского
54.	Двор попа Михайлы Гриневского
55.	Огород Глуховского гарнизона подполковника и коменданта Ивана Делямура
56.	Двор мещанина Михайлы Герасимова
57.	Двор протопопа Алексея Галяховского
	За крепостью по левую сторону Московских ворот
1.	Лавка мещанина Ивана Лещенка
2.	Две лавки, а чьих хозяев, неизвестно
3.	Двор отставного бунчукового товарища [нерозб.], при оном: Двор мещанина Демьяна Лепещенка Двор мещанина Марка Гончара Двор великороссийского купца Василия Сладкова
4.	Двор Глуховского гарнизона отставного цехмистра Кузьмы Медведева
5.	Двор аптечного мастера Павла Челекеевича

6.	Двор ратушного писаря Семена Ешеича Двор мешчанки вдовы Савчихи Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Максима Гжибовского Двор Министерской канцелярии канцеляриста Василия Васильева Двор, в оном же канцелярии подканцеляристы [нерозб.] Захватаева Двор мешчанина Федора Музыканстского Двор мешчанина Гаврилы Яковлева Двор великороссийского калужского купца Алексея Смакова
7.	Двор мешчанина Лукьяна Сапожника Двор мешчанки вдовы Галины Шлейчашковой Двор мешчанина Павла Драгунченка
8.	Двор мешчанина Никиты Михайлова
9.	Двор великороссийского купца Павла Властьевича
10.	Двор артиллерийского асаулы Семена Карпеченка Двор мешчанина Павла Драгунчина Двор казака Николая Соколовского
11.	Двор отставного драгуна Левона Непочутова
12.	Двор попадьи Настасьевской вдовы
13.	Двор бунчукового товарища Василия Кулябки Двор мешчанина Григория Беленка Двор попа Триицкого Павла Никифорова Двор Глуховского гарнизона барабанщика Павла Гурова
14.	Двор мешчанина Григорья Ступакова Двор мешчанина Федора Карабейника Двор Глуховского гарнизона солдата Сергея Матвеева
15.	Пивоварня бунчукового товарища Павла Пероцкого
16.	Двор мешчанина Евсея Маляра Двор мешчанки вдовы Анны Бубновой Двор мешчанина Ксавелия Матвеева Двор бунчукового товарища Якова Маркова
17.	Двор вдовы попадьи Пелагеи Афонасьевой
18.	Двор мешчанина Родиона Дмитриева, его ж и солодовня Солодовня мешчанина Семена Метника
19.	Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Голяховского
20.	Банница мешчанина Павла Давыденка
21.	Двор дьякона Даниловского попа Данилова Двор мешчанина Андрея Самойлова Двор мешчанина Павла Щербацкого Двор малороссийского квартирмейстера Якова Звонника
22.	Двор Глуховского гарнизонного попа Дмитрия Алексеева

23.	Двор мещанина Якова Шевца Двор старицы вдовы Авдотьи Чижихи Двор Глуховского гарнизона солдата Алексея Кулешова Двор вдовы салдацкой жены Агафьи Юдихи Двор вдовы мещанина Настасии Шеповалки Двор мещанина Ивана Шеповалова Двор старицы Аксины Власовой Двор Глуховского гарнизона салдата Василя Шунийца Двор мещанки вдовы Устины Аленички Двор мещанина Павла Алешина Двор мельника Гаврилы Шипошника Двор отставного салдата Маслова Двор сторожа Михайлы Алейникова
24.	Двор мещанки вдовы Анны Вакулихи Двор мещанина Карнея Шаповала Двор Глуховского гарнизона салдата Якова Крюкова Двор Глуховского гарнизона салдата Григория Тиманскова Двор мещанки вдовы Акулины Кардещихи Двор мещанина Петра Клевца
25.	Двор мещанки вдовы Сейчихи
26.	Двор казака Алексея Крынского
27.	Двор Глуховского гарнизона салдата Ивана Игнатьева
28.	Двор мещанина Якова Шевца
29.	Двор Глуховского гарнизона лекаря Демьяна Голякова
30.	Двор ратушнова писаря Семена Иванова Двор мещанина Корнея Ленчинца
31.	Двор Настасьевского попа Моисея Двор бунчуковаго казака Павла Емельянова Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Безборodka Двор мещанина Власа Макаренка Двор мещанина Андрея Цылюрика Двор казака Павла Рыжего Двор Малороссийского артиллерии канцеляриста Якима Максимова Двор питейный от Войсковой генеральной канцелярии для членов
32.	Двор штабного попа Григорья Чурова Двор вдовы попадья Анны Моисеевой Двор казака глуховского Ефима Сидорова
33.	Двор мещанина Василя Котляра Двор мещанина Леонтия Котляра Двор Спасской церкви Двор Войсковой генеральной канцелярии канцеляриста Якима Максимовича Двор казака Павла Павлова Двор Спасского попа Ефима Власова Двор мужика Павла Горелки Двор ратушного писаря Ивана Запошника Две лавки Ивана Вариленка Двор мещанина Петра Дедины

	Лавка Артиллерии малороссийской приемщика Максима Павлова Двор мещанина Григория Щукарева Лавка ратушного бурмистра Антипа Мангеля
34.	Лавка мещанина Марка Гончара Двор великороссийского купца Сергея Богушева
35.	Двор мещанина Василя Барабина
36.	Двор мещанина Прокопа Редькина
37.	Пустая лавка
38.	Чеботарный ряд Двор мещанина Евсея Маски Двор мещанской вдовы Марии Левчихи Двор бунчукового товарища Демьяна Оболонского Кузница сотника Туранского Цеху ковальского Чуба Кузнеца мещанина Андрея Гончаренка Кузнеца секвестра Федора Козловского Мещанина Семена Кивренова Две кузницы мещанина Анисима Ковалья Мещанина Павла Гончаренка зятя
39.	Кузница мещанина Чумейкова зятя
40.	Мясной и соляной ряды
41.	Двор мещанина Павла Нежинского Двор бунчукового товарища Андрея Маркова
42.	Двор мещанина Андрея Семенова
43.	Лавка мещанина Игната Филипова Три лавки ратушныя Лавка мещанина Василя Пилипишина Лавка и избы мещанина Максима Михайлова Лавка ратушного бурмистра Осипа Менделя Мещанина Якима Пуговича Мещанки вдовы Катерины Мирошнички Попадья Михайловской Мещанина Левона Волошнина
44.	Три лавки мещанки Прасковьи Кондальевой Двор Кондрата Бойка
45.	Двор Генерального артиллерии асаулы Семена Карпековых

* * *

РДВІА. – Ф. 418. – Оп. 1. – № 606. – План міста Глухова, без дати, ймовірно, 1765 р. “План города Глухова”. Завізовано: “Обер-квартирмейстер Магнус фон Ренне”. Печатка “Депо карт”. Заголовок і масштаб на стрічках.

Схематичний план Глухова, відображає центральну частину міста, переплановану й відбудовану на засадах регулярності після катастрофічної пожежі 1748 р.

До плану включено список, “Опись”, з позначенням 177 дворів, земельних ділянок, споруд, вказано їхнє призначення, соціальний стан, посади, звання, імена, прізвища власників, технічний стан будівель (нові, старі, муровані), тип огорож тощо.

М. 20 саж. в 1 дм [1:1680]. Лінійний масштаб у сажнях (100 саж.).
 Туш, перо, акварель. Орієнтацію не позначено (північна). Рельєф не показано.
 “Опис” публікується вперше.

Опись
 имеющих в городе Глухове церквей, дворов и пустых мест с показанием какое
 на оных дворах строение и чем они огорожены

№	Звание обывателей	Какое строение	Чем огорожено
1.	Двор наместника Глуховского Демьяна Галяховского	Старой	Забором
2.	Двор казенный	Старой	Забором
3.	Двор значкового товарища Ивана Солонка	Новой и несколько старого	Забором
4.	Лавки разных владельцев	Старой, в том числе две каменные	
5.	Церкви Анастасии принадлежащие лавки		
6.	Двор бунчукового товарища Оболонского	Старой, а к улице комната каменная	Забором
7.	Двор бунчукового товарища Пироцкого	Старой, а к улице комната каменная	Забором
8.	Двор войскового канцеляриста Климентия Валковского	Старой	Забором
9.	Двор грека кампанейского асаула Мануйла	Старой	Забором
10.	Двор бунчукового товарища Оболонского	Старой	Забором
11.	Место порожнее бунчукового товарища Пироцкого		
12.	Двор значкового товарища Алексея Радионенка	Новой	Дранью
13.	Двор новой вдовы Войцещихи	Новой	Забором
14.	Двор в казну забран, описной, умершего мещанина Дукленка	Старой	Без забору
15.	Двор козака Якова Данковского	Старой	Забором
16.	Двор салдата Лазарева	Старой	Забором
17.	Двор мещанина Степана Цыбулева	Старой	Забором
18.	Двор мещанина Антона Ивастника	Старой	Забором
19.	Караульня у Киевских ворот	Старой	
20.	Двор козака Корнилы Новицкого	Старой	Забором

Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття

21.	Двор мешанина Федора Яковлева	Новой	Забором
22.	Двор войскового товарища Давидовича	Новой и старой	Забором
23.	Его ж Давидовича место порожнее		
24.	Двор казенный	Старой	Забором
25.	Двор казенный ж	Старой	Забором
26.	Двор мешанина Адамовича	Старой	Забором
27.	Двор мешанина Пятацкого	Старой	Без забору
28.	Двор войскового канцеляриста Кузьмы Стрелевского	Старой	Плетнем
29.	Порожнее место бунчукового товарища Кулябки		
30.	Монастырь девичий	Внутри строение, по большей части старое	Аграда каменная
31.	Сотенная канцелярия	Старая	Не огорожено
32.	Двор бунчукового товарища Демьяна Туранского	Старой	Не огорожен
33.	Двор бунчукового товарища Ивана Туранского	Старой	Без забору
34.	Двор вдовы Дейнеки	Старой	Без забору
35.	Двор козака Филипа Грневича	Старой	Без забору
36.	Двор священника монастырского Константина	Старой и новой	Забором
37.	Двор значкового товарища Якова Тренбача	Старой	Забором
38.	Двор козака Андрея Логвинчука	Старой	Забором
39.	Двор казенный	Старой	Забором
40.	Двор козака Филипа Скляренка	Старой	Забором
41.	Двор вдовы мешанки Терещихи	Старой	Забором
42.	Двор мешанина Горба Грека	Старой	Забором
43.	Двор дьякона Яковского	Старой	Забором
44.	Двор компанейского писаря Ивана Емшененова	Старой	Забором
45.	Двор козака Василя Шепеленка	Новой	Забором
46.	Место церковное, на котором живет пономарь	Старой	Плетнем
47.	Караульня, гарнизонная вахта	Старая	
48.	Двор казачки вдовы Марины Толстой	Старой	Забором
49.	Двор мешанина Кирила Мальченка	Старой	Забором
50.	Двор вдовы мешанки Явдохи Курбацкой	Старой	Забором
51.	Двор козака Якова Блавацкого	Старой	Забором
52.	Двор войскового канцеляриста Галяховского	Старой	Забором

53.	Двор значкового товарища Игната Мальченка	Новой	Забором
54.	Двор разночинца Алексея Григорьева	Старой	Забором
55.	Двор курьера Роевского	Старой	Забором
56.	Школа церкви Николая	Старая	Без забора
57.	Двор мещанки Анны Шкомихи	Старой	Забором
58.	Двор козака Остапа Лукашевича	Старой	Без забора
59.	Церковь каменная Николая Чудотворца и к ней принадлежащая колокольня деревянная		
60.	Богадельня церкви Николая	Старая	
61.	Двор мещанки Назарихи	Старой	Забором
62.	Двор умершего канцеляриста Ивана Статиевича	Старой	Забором
63.	Двор мещанина Федора Реуцкого	Старой	Забором
64.	Место церкви Анастасии двор, на оном мещанина Якова Вовченка	Старой	Забором
65.	Двор мещанина Ефима Павленка	Старой	Забором
66.	Двор мещанина Ивана Мирошниченка	Старой	Забором
67.	Двор мещанина Ивана [нерозб.]	Старой	Забором
68.	Двор казачки Домны	Старой	Забором
69.	Двор монастыря Петропавловского	Старой	Плетнем
70.	Двор мещанина Григория [нерозб.]	Старой	Забором
71.	Новостроющаяся церковь Троица каменная		
72.	Лавки разных владельцев деревянные и каменные	Старые	
73.	Двор церкви Николая, а в нем живет козак Леонтий Чернышов	Старой	Забором
74.	Двор значкового товарища [нерозб.] Винокурова	Старой	Забором
75.	Казенный двор для каменданта	Новой	Забором
76.	Двор курьера Федора [нерозб.]	Старой	Забором
77.	Двор бунчукового товарища Оболонского	Старой	Без забору
78.	Двор козака Гаврила [нерозб.]	Старой	Забором
79.	Двор вдовы казачки [нерозб.] Матвиенки	Старой	Забором
80.	Двор мещанина Ивана [нерозб.]	Старой	Забором
81.	Место бунчукового товарища Ивана Барзаковского		
82.	Место церковное пустое, богадельня и школа	Старые	
83.	Двор мещанина Наума Василенка на земли церкви Анастасии	Старой	Плетнем
84.	Двор вдовы Явдохи Настасии на церковной земли	Старой	Дранью

Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття

85.	Двор священника Троицкого Григория	Старой	Забором
86.	Двор козака Федора Зиновьева на церковной земли Анастасии, и на оной же земли разных козаков хаты	Старые	Забором и дранью
87.	Двор канцеляриста Суда земского Василия Подольского на оной же земли	Старой	Забором
88.	Двор компанейского асаула Афанасия Высочина	Новой	Забором
89.	Двор Воронежского сотника Николая Богаевского		Забором
90.	Двор войскового товарища Ивана Романовского	Старой	Забором
91.	Двор мещанина Степана Макухи	Старой	Кольем
92.	Двор мещанина Ильи Мельникова	Старой	Кольем
93.	Двор Настасии церкви священника Федора	Старой	Плетнем
94.	Двор протопопа Корнилия	Новой	Забором
95.	Церковь Анастасии и к ней принадлежащее место	Каменная	Забором
96.	Двор бунчукового товарища Демьяна Абалонкова	Старой	Забором
97.	Двор генерального судьи Андрея Безбородка	Старой	Забором
98.	Двор церкви Николая священника Луки	Старой	Забором
99.	Порожнее место генерального Кочубея		
100.	Двор бывшего придворного гайдука Василия Крестьянова	Старой	Забором
101.	Двор мещанина Леонтия Юденкова	Старой	Плетнем
102.	Двор казака Петра [нерозб.]	Новой	Забором
103.	Двор бунчукового товарища Михаила Малишевского	Новой	Забором Плетнем
104.	Двор мещанина Гаврила [нерозб.]	Старой	Забором
105.	Двор войскового канцеляриста Гаврила Пуховича	Старой	Плетнем
106.	Двор отставного солдата Дмитрия Беликова	Старой	Забором
107.	Двор войскового товарища Константина Костровского	Старой	Кольем
108.	Двор резницкий цеховой	Старой	Забором
109.	Двор казака Ивана Жилы	Старой	Забором
110.	Двор священника Демьяна	Новой	Забором
111.	Двор компанейца Мануйла	Старой	Забором
112.	Двор церкви Троицы дьякона Омелька	Старой	Плетнем
113.	Караульня	Старая	
114.	Острог		

115.	Двор отставного солдата Чурова	Старой	Плетнем
116.	Лавки хлебные	Старые	
117.	Лавки на церковном месте	Старые	
118.	Двор церковный, на нем живет козак Грек	Старой	Плетнем
119.	Двор компанейца Пантелея Высоцкого	Новой	Забором
120.	Двор мещанина Грека Сыча	Старой	Забором
121.	Двор судьи земского Сергея Дергуна	Старой	Забором
122.	Двор войскового товарища Григория Приблуды	Старой	Забором
123.	Двор вдовы мещанки Юрьихи	Старой	Забором
124.	Двор полковника Журавки	Старой	Забором, только много не достает
125.	Двор казака Ивана Данилевского	Старой	Без забора
126.	Двор вдовы попадьи Пелагеи	Старой	Плетнем
127.	Двор мещанина Федора Кизначенка	Старой	Забором
128.	Двор компанейского асаула Ивана Турченка	Старой	Забором
129.	Двор войскового канцеляриста Ивана Альдаховского	Старой	Забором
130.	Двор войскового канцеляриста Ивана Вербицкого	Старой	Забором
131.	Двор войскового канцеляриста Максима Уманца	Старой	Забором
132.	Двор войскового товарища Якова Драбиша	Старой	Забором
133.	Двор казака Юрия Данилова	Старой	Забором
134.	Двор мещанки Марьи Шеповаловой	Старой	Забором
135.	Двор значкового товарища Каленика Дученка	Новой	Забором
136.	Двор и лавки церкви Анастасии		
137.	Двор асаула Кологривого	Старой	Забором
138.	Двор войскового товарища Приблуды на земле войскового канцеляриста Карпеки	Старой	Забором
139.	Место порожнее одного ж Карпеки		
140.	Курень казенный, в нем живут Генеральной войсковой канцелярии канцеляристы	Старой	Забором
141.	Двор мещанина Николая Рубана	Старой	Забором
142.	Двор войскового канцеляриста Филипа Константиновича	Старой	Забором
143.	Двор канцеляриста Матвея Афанасьева	Старой	Забором
144.	Двор казака Ивана Музыка	Старой	Забором
145.	Двор Духовного правления	Старой	Плетнем
146.	Двор мещанина Ивана Босого	Старой	Забором

Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття

147.	Двор бурмиистра Федора Трощенка	Старой	Забором
148.	Двор мешчанки Авдотьи Рудевички	Старой	Забором
149.	Двор портного иноземца Иогана Форштата	Старой	Забором и плетнем
150.	Огород монастыря Черниговского		
151.	Двор Генерального подскарбия Якова Марковича	Старой	Забором
152.	Его ж Марковича двор	Новой	Забором
153.	Двор войскового канцеляриста Андрея Марковского	Старой	Забором
154.	Двор войскового канцеляриста [нерозб.] Валковского	Старой	Забором
155.	Церковь каменная новая, а старая колокольня		
156.	Двор мешчанина Ефима Лещенка	Старой	Плетнем
157.	Двор дьякона церкви Михаила [нерозб.]	Старой	Плетнем
158.	Двор вдовы Марьи Мотовиловой	Старой	Забором
159.	Двор мешчанина Филипа Отрогова	Старой	Кольями
160.	Двор мешчанина Григория Гречки	Старой	Забором
161.	Двор бунчукового товарища Григория Гораенка	Старой	Забором
162.	Двор мешчанина Алексея Волошковского	Старой	Кольями
163.	Место порожнее войскового товарища Якима Манзы		
164.	Двор казака Якова Лещенка	Старой	Дранью
165.	Двор курьера Андрея Манзы	Старой	Забором
166.	Двор монастыря Новгородского	Старой	Без забора
167.	Двор войскового товарища Манзы	Новой	Забором
168.	Двор генерального писаря Туманского	Старой	Забором
169.	Двор казака Ивана Миненка	Старой	Забором
170.	Лавки и богадельня	Старые	
171.	Войсковая генеральная канцелярия	Каменная	
172.	Скарбовая канцелярия	Старая	
173.	Недостроенная караульня		
174.	Колодезь		
175.	Караульня у Путивльских ворот	Старая	
176.	Караульня у Московских ворот	Старая	
177.	Караульня у Белополовских ворот	Старая	

Володимир ЛЕНЧЕНКО

Володимир Ленченко (Київ). **Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття**

На тлі історії стародавнього міста України Глухова (у XVIII ст. резиденція гетьманів України) аналізуються плани Глухова 1746 та 1765 рр., у яких наведено списки мешканців та споруд міста.

Ключові слова: Україна, Глухів, гетьмани України.

Владимир Ленченко (Киев). **Столица Гетманщины Глухов на планах XVIII века.**

На фоне истории древнего города Украины Глухова (в XVIII веке резиденция гетманов Украины) анализируются планы Глухова 1746 и 1765 гг., в которых содержатся списки жителей и сооружений города.

Ключевые слова: Украина, Глухов, гетманы Украины.

Volodymyr Lenchenko (Kyiv). **The Capital of the Hetmanate of Hlukhiv According to the Maps of the 18th Century.**

The article provides analysis of two plans of Hlukhiv of 1746 and 1765 which contain lists of citizens and city buildings against the background of the ancient Ukrainian city, and the residence of Ukrainian hetmans in the 18th century.

Key words: Ukraine, Hlukhiv, hetmans of Ukraine.